

FÓRUM ARCHIVÁROV

Roč.IX č.4

April 1998

Litovské regionálne archívy. Problémy, súčasnosť a perspektívy.

O 3. všeobecnom zjazde poľských archívárov, ktorý sa uskutočnil 2. - 4. septembra 1997, sme vás už informovali. V nespočetných rozhovoroch sa nám naskytl aj obraz iných európskych archívov, o ktorých vieme len veľmi málo, či skoro nič. Veľmi málo vieme o ich činnosti, radoostiach i starostiach. Poprosili sme preto kolegov, aby priblížili svoju vlasť a archívny systém, možno pre nás trochu inými očami ...

Litovský archívny odbor prislúchajúci vláde Litovskej republiky v súčasnosti riadi 18 archívov, ktoré tvoria základ archívneho systému v Litve. Z nich 8 archívov má regionálny charakter. Ich úlohou je ochraňovať písomnosti štátnych a neštátnych inštitúcií a osobné fondy od rokov 1944 - 1945. Výnimkou je len archív nachádzajúci sa v meste Kaunas, ktorý spravuje a ochraňuje historické regionálne archívne dokumenty z rokov 1795 - 1918, dokumenty niektorých inštitúcií z rokov

1918 - 1945 a dokumenty od roku 1945 až po súčasnosť.

V predchádzajúcom období, keď Litva bola súčasťou Sovietskeho zväzu, boli archívne dokumenty veľmi ťažko dostupné širšiemu okruhu bádateľov. Archívy boli využívané predovšetkým ako inštitúcie slúžiace na záchranu archívnych fondov.

Po vyhlásení samostatnosti Litovskej republiky 11. marca 1990, začali veľké zmeny aj v systéme archívnictva. Reformy, prinavrátenie hnutelného a nehnuteľného majetku bývalým vlastníkom do roku 1940, kedy boli tieto zabraté sovietskym štátom, donútili obyvateľov, aby sa obrátili na archívy. Pred litovskými archívmi vyvstalo množstvo problémov spojených s materiálnym a technickým vybavením. V počiatkoch nebolo kopírovacích strojov, počítačov. Výrazné nedostatky sa vyskytli v regionálnych archívoch. Neuskutočňovalo sa tu reštaurovanie.

konzervovanie a ani mikrofilmovanie archívnych dokumentov. Archivári mali plno práce. Zrazu bolo potrebné vybaviť masu záujemcov, bádateľov a riešiť problémy spojené s materiálnym a technickým zabezpečením.

Počas ôsmich rokov existencie nezávislej Litvy bol urobený kus práce aj v štátnom archívnom systéme. Bola postavená nová moderná budova pre Litovský špeciálny archív /KGB/, vybudované nové budovy, medzi inými aj pre regionálne archívy - vo Vilňuse, Taurači, Utene. Obnovila sa technická základňa archívov. Litovské archívy získali väčšiu nezávislosť od „centra“ vo Vilňuse, začali rozvíjať medzinárodnú archívnu spoluprácu. Litovskí archivári spolupracujú najmä s archivármi, muzejníkmi a knihovníkmi z Poľska, Bieloruska a Švédska.

Keďže som riaditeľom Regionálneho archívu v Kaunase, rád by som sa pristavil práve pri jeho histórii a činnosti. Archív prešiel pomerne zložitým vývojom od svojho vzniku v roku 1921. Nová budova archívu bola v centre mesta vybudovaná ešte počas sovietskej vlády. Takto vznikli v archíve vhodné podmienky pre mnohých bádateľov. V súčasnosti boli tieto podmienky ešte vylepšené. V roku 1995 sa začalo u nás budovať centrum konzervovania a reštaurovania archívnych

dokumentov s rozšírenou pôsobnosťou pre ostatné mestské kultúrne inštitúcie - knižnicu, múzeum a vysokú školu. Veľkú popularitu si svojou kvalitnou prácou získalo knihviazačské oddelenie. Naš archív pomáha aj ostatným regionálnym archívom v Litve a to predovšetkým vyhotovovaním archívnych krabíc. Snažíme sa svojimi silami v oblasti výpočtovej techniky vyhotovovať menšie programy na základe vlastných požiadaviek vyplývajúcich z praxe.

V roku 1994 bola v našom archíve otvorená záujmová umelecká galéria „archívov“, v ktorej svoje obrazy vystavujú umelci z Litvy a ostatných krajín. Táto kultúrna udalosť „vyprovokovala“ celý rad ďalších kultúrnych aktivít. V roku 1997 tu vznikla skupina umelcov s rovnakým názvom „Archív“ a predstavila svoje výtvarné práce tentoraz s národopisnou tematikou.

Súčasťou archívu je aj veľmi dobrá príručná knižnica so študovňou. Archivári sa zároveň venujú odbornej práci a historickému výskumu. Výsledkom ich práce sú mnohé odborné publikácie a účasť na odborných seminároch. V súčasnosti sme začali užšie spolupracovať s múzeom v Braslavi z Bieloruska a to z toho dôvodu, že sa v našom archíve nachádzajú mnohé dokumenty týkajúce sa práve tohto územia.

Ceníme si aj zmluvu o spolupráci s archívom v Upsale zo Švédska.

Nuž, aké sú perspektívy nášho a iných regionálnych archívov v Litve? Myslím si, že sú veľmi dobré. Archivári pochopili, že je možné urobiť veľmi veľa, len je potrebná aktivita a iniciatíva. Je potrebné spoznať prácu kolegov z iných štátov, zúčastňovať sa rôznych medzinárodných archívnych programov, budovať modernú výpočtovú techniku. Veľa práce stojí pred nami v oblasti

ochrany, reštaurovania a mikrofilmovania archívnych dokumentov ... Sú to neľahké úlohy, ktoré stoja nielen pred archívmi Litvy, ale zrejme aj pred archívmi iných stredoeurópskych štátov a zrejme i pred archívmi Slovenska.

Juozas Rimkus

riaditeľ Kaunaského regionálneho archívu

preložila: Z.Kollárová

Zo sveta

**Správa z cesty PhDr. Virgínie Rozložníkovej a Mgr. Paulíny Mallej,
uskutočnenej v dňoch 22.2 - 8.3.1998**

V niektorom z predchádzajúcich čísiel Fóra archivárov pozorný čitateľ určite neprehliadol výzvu pre odvážnych, anglického jazyka znalých archivárov, o možnosti zúčastniť sa študijného pobytu v Anglicku. Keďže už jedna, dovolíme si

tvrdiť úspešná výmena je za nami, dovoľte poinformovať Vás o nej.

Na základe kontaktov, ktoré boli nadviazané medzi Slovenským národným archívom a Essex Record Office /ďalej len ERO/, uskutočnila sa v dňoch 22.2.-

8.3.1998 návšteva PhDr. Virginie Rozložníkovéj a Mgr. Paulíny Malley v anglickom meste Chelmsford. Predchádzal jej pobyt riaditeľa essexského archívu v SNA, v ŠOBA v Levoči a v ŠOKA v Poprade. Po našom návrate sa podobný program na Slovensku realizoval pre zástupkyňu riaditeľa ERO.

Počas nášho pobytu sme mali možnosť navštíviť a oboznámiť sa s činnosťou viacerých typov archívov. V prvom rade to bol ERO v meste Chelmsford, ktorý sa stal aj naším „domovským“ archívom, odkiaľ sme podnikali výjazdy do pobočiek tohto archívu, ktoré sú umiestnené v ďalších mestách Essexu - Colchester, Southend on Sea, Harlow. Navštívili sme tiež Hertfordshire Record Office, Public Record Office /obdoba nášho SNA/ v Londýne a Bank of England Archive, taktiež v Londýne. Vzhľadom na veľmi úzku spoluprácu ERO s essexským múzeom a s priemyselným múzeom v Chelmsforde, v jeden z dní sme boli aj hosťami týchto inštitúcií. ERO vyvíja,

okrem iného, aj bohatú publikačnú činnosť a je len pochopiteľné, že po dlhom hľadaní sa ich spolupráca v tomto smere ustálila s kvalitnou a i cenovo vyhovujúcou tlačiarňou. Pri jej návšteve nás privítalo starobylé a rázovité mesto Lavenham v Suffolku.

Všade sme mali príležitosť presvedčiť sa o vysokej profesionalite anglických archívárov a špičkovej úrovni archívov v oblasti predarchívnej starostlivosti, ochrany a konzervácie dokumentov a služieb verejnosti, pričom činnosť všetkých spomínaných oblastí sa môže stať cenným zdrojom inšpirácií pre prácu našich archívov. Ako obzvlášť cenný pre našich archívárov sa javí i program SEAX, ktorý nám bol predvedený v Essex Record Office, a ktorý by sa mohol stať vzorom pre budúci počítačový systém v slovenských archívoch.

Za pre nás obzvlášť dôležité považujeme poznatky z nasledujúcich oblastí:

I. Ochrana archívnych dokumentov

a/ Bezpečnosť

1. Všetky dvere sú elektronicky zabezpečené, čím je znemožnený prístup

nepovolanych osôb do verejnosti nevyhradených priestorov, niektoré archívy /Public Record Office, Bank of England

Archives/ majú špeciálnu strážnu službu.

2. Všetci zamestnanci majú neustále pripnuté vizitky so svojim menom a pracovným zaradením.

3. Každý návštevník je povinný nosiť vizitku so svojim menom, označením zamestnávateľa, dátumom príchodu a menom osoby, ktorej návštevníkom je.

b/ Ochrana dokumentov

1. Veľká časť dokumentov je na mikrofilmoch a mikrofišiac.

2. Originály dokumentov poskytované bádateľom sú chránené polyesterovými fóliami, na ochranu dokumentov v bádateľni ďalej slúžia bavlnené rukavice, molitanové podložky pod knihy rôznych veľkostí /aby sa neprelamovali a ležali otvorene v správnom uhle/, záťažové šnúrky, zabraňujúce samovoľnému prevracaniu knižných strán a ťažítka na mapy rôznych tvarov.

3. Na štúdium veľkých dokumentov /mapy, plány/ slúžia špeciálne veľké stoly.

4. V študovni je dovolené používať iba ceruzky.

5. Bádateľ má svoje miesto pri stole určené číslom, prípadne písmenom abecedy /Essex Record Office, Public Record Office/.

6. Bádateľ dostane naraz len tri archívne dokumenty, z čoho len jeden smie mať na stole a zvyšné sa nachádzajú u služby v bádateľni /Public Record Office/.

c/ Bezpečnosť a ochrana dokumentov v depotoch

1. Neprestajne fungujúca klimatizácia.

2. Protipožiarne, až 10 cm široké dvere /Hertfordshire Record Office/

3. Účinný požiarly systém, na dym vysoko citlivé senzory. Požiarly poplach je oznamovaný hlučným zvončením a blikaním výstražných svetiel, v prípade nutnej evakuácie v nepriaznivom počasi sú pripravené termofólie /Public Record Office/.

II. Služby verejnosti

a/ Bádateľňa

1. Bádateľ má k dispozícii generálny index a širokú škálu katalógov.

2. Ďalej má k dispozícii množstvo letákov s informáciami na rôzne témy: sprievodca po bádateľni, zaobchádzanie s

dokumentami, porozumenie signatúram, história vášho domu, história vašej rodiny a pod.

3. Namiesto bádateľského listu slúži „readers ticket“, vydaný na základe preukazu totožnosti a platný pre všetky

archívy v UK /pre väčšiu bezpečnosť sa plánuje opatrit' tieto preukazy laserovou fotografiou bádateľa/.

4. Práca archivárov v bádateľni je značne uľahčovaná tým, že mikrofilmy a mikrofiše sa používajú samoobslužným systémom /každý bádateľ má k dispozícii krabičku, resp. obálku s číslom svojho stola, ktorú vloží na miesto vybratého mikrofilmu, či mikrofiše/.

Rovnako sami si môžu za príslušný poplatok /kúpou karty/ zhotoviť z mikrofilmu, či mikrofiše kópiu.

5. V bádateľni je k dispozícii obchod, kde je možné zakúpiť si ceruzky, záložky, pohľadnice, rôzne historické publikácie.

b/ Publikačná činnosť a propagácia archívov

1. Archívy vydávajú množstvo publikácií vedeckého i populárno-vedeckého charakteru, publikujú historické mapy, pohľadnice, záložky, adresáre a pod.

2. Archívy publikujú ročné správy o svojej činnosti.

3. Poriadajú výstavy na rôzne témy vo verejných priestoroch, školách atď.

4. Spolupracujú s múzeami, knižnicami a historickými spoločnosťami, pe ktoré poriadajú prednášky.

5. Záujem verejnosti pútajú i plagátmi /napr. „Spoznaj svoju rodinnú históriu!“/, umiestnenými v knižniciach a archívoch.

c/ Education service

Táto služba je určená ako pre bádateľov /prednášky na tému hľadania rodinnej histórie, spolu s drobnými ukázkami z paleografie/, tak pre učiteľov dejepisu a špeciálne pre deti, ktorým je história približovaná formou hry /napr. predávanie viktoriánskeho domu, či ukážka vyučovacieho procesu v minulosti predvádzaná v dobových kostýmoch/, trojrozmernými muzeálnymi dokumentami i dokumentami archívnyymi.

Niektoré archívy majú pre výchovnú činnosť s deťmi a mládežou vyčleneného pracovníka s pedagogickým vzdelaním /napr. ERO/. Anglickí archivári kladú veľký dôraz na výchovu mladých k úcte k svojmu kultúrnemu a historickému dedičstvu, ktorého veľká časť je uschovávaná v archívoch. Pozornosť venujú aj výchove k šetrnému zaobchádzaniu s týmto bohatstvom, napr. aj tým, že poriadajú exkurzie starších žiakov a študentov do konzervačného oddelenia s praktickými ukázkami konzervovania a reštaurovania, pričom si jednotlivci môžu časť konzervátorskej práce aj vlastnoručne vyskúšať.

K dispozícii sú aj videofilmy s názornými ukážkami správneho a nesprávneho zaobchádzania s archívnym materiálom. Najmä nesprávne zaobchádzanie je stvárnené veľmi účinne s využitím hereckého umenia známeho komika Rowana Atkinsona /Mr. Bean/. Tento „krst“ konzervátorským oddelením pochopiteľne absolvujú aj všetci

novoprijatí pracovníci archívu. Z vlastnej skúsenosti môžeme konštatovať, že zhladnutie videofilmov a vlastnoručné zreštaurovanie kúska historického dokumentu pod dohľadom odborníka Vás dokonale presvedčí o potrebe opatrného zaobchádzania s archívnym materiálom a zvýši Váš rešpekt voči nemu.

III. Predarchívna starostlivosť

Nakoľko náš a anglický systém sú veľmi odlišné, je pre nás dôležitý predovšetkým fakt, že na evidenciu dokumentov a ich skartačných lehôt je používaný počítačový

program Record Management, zakúpený v USA a zaznamenávajúci pôvodcu, počet a skartačnú lehotu dokumentov.

IV. Počítačové vybavenie, SEAX

Žiaľ, je nutné konštatovať, že v oblasti výpočtovej techniky a vybavenia archívov počítačmi, nedosahujeme ani zďaleka úroveň našich anglických kolegov, hoci tento systém spracovania, prístupnenia a využívania archívnych dokumentov je bezpečnejší, rýchlejší, efektívnejší a jednoduchší ako pre archívárov, tak pre bádateľov. Veľmi sme preto uvítali možnosť oboznámiť sa s touto oblasťou bližšie a dúfame, že s pomocou získaných skúseností budeme môcť prispieť k modernizácii a dosiahnutiu zmien v

prístupe k používaniu výpočtovej techniky v slovenských archívoch.

Mimoriadne zaujímavý bol pre nás National Register of Archives, s ktorým sme mali možnosť oboznámiť sa v H.M.C. v Londýne, a ktorý prostredníctvom počítača /program ARCHON/ vedie centrálnu evidenciu indexov v Anglicku a je prepojený na INTERNET.

Veľký význam pre nás má oboznámenie sa s programom SEAX, ktorý bude uvedený do prevádzky v marci 1999 v novej budove Essex Record Office, kde

naň bude napojených 75 počítačov novej bádateľne. Jeho prioritami sú jednoduchosť /dotykový systém, prehľadný spôsob vyhládavania/, ochrana dokumentov /ktoré v ňom budú nascanované/ a plánované napojenie na INTERNET, čo znamená, že bude prístupný najširším vrstvám verejnosti. Program Seax bol vyvinutý takpovediac na mieru archivárom počítačovými odborníkmi a je, podľa nášho názoru, excelentnou ukážkou toho, čo všetko sú anglickí archivári schopní urobiť pre ochranu archívnych dokumentov a ako vysoko si ich cenia oni i ostatná verejnosť.

Celkove môžeme našu cestu charakterizovať ako veľmi úspešnú a mimoriadne podnetnú. Získali sme množstvo informácií, podnetov a možnosť porovnania nášho a anglického systému archívnej práce, oboznámili sme sa s problémami i skúsenosťami našich anglických kolegov.

Domnievame sa, že ďalšia spolupráca, zameraná snád' i na detailnejšie spoznanie jednotlivých oblastí /predarchívna starostlivosť, výchovná činnosť, reštaurovanie, styk s verejnosťou, publikačná činnosť, výpočtová technika/, by pre nás bola mimoriadne užitočná.

V závere by sme chceli povedať, že aj keď celodenný odborný program každého dňa nášho dvojtýždenného pobytu bol mimoriadne náročný, naši anglickí

kolegovia nezabudli ani na spoločenskú a kultúrnu oblasť. V rámci poznávania mechanizmu demokracie sme navštívili aj zasadnutie Essex County Council /ďalej len ECC/, čo je v podstate rada, /skôr by sme to mohli nazvať parlament/, ktorá spravuje a rozhoduje pomocou rôznych komisií o všetkých záležitostiach Essexu. Pri ďalších dvoch spoločenských stretnutiach sa nám naskytla možnosť bližšie sa zoznámiť a porozprávať s hlavnými predstaviteľmi ECC. Treba povedať, že pokiaľ bol predmetom diskusie rozvoj demokracie u nás, nehovorilo sa nám najľahšie.

Samozrejme, navštívili sme aj Londýn a prezreli si aspoň najznámejšie pamätihodnosti. Mimoriadne milým gestom anglických kolegov bolo aj to, že nám umožnili zhladnúť svetoznámy muzikál Cats, ktorý sa hrá na scéne New London Theatre v londýnskej štvrti Covent Garden už sedemnástu sezónu.

Nakoniec by sme chceli poďakovať všetkým kolegyniam a kolegom z archívov, ktoré riaditeľ ERO Ken Hall a jeho zástupkyňa Janet Smith navštívili, t.j. SNA, ŠOBA Levoča a ŠOKA Poprad, za mimoriadnu ochotu a spoluprácu súvisiacu s týmito návštevami.

Virgínia Rozložníková a Paulína Mallá

Diskusia

Zamyslenie nad jedným príspevkom

Riaditeľka okresného archívu z Galanty pani Dr. Veronika Nováková, uverejnila v januárovom čísle časopisu Fórum archívárov príspevok pod názvom: "Organizačné začlenenie štátnych archívov." V tomto príspevku sa retrospektívne zaoberá postavením a organizačným začlenením okresných archívov v systéme verejnej správy a pokúša sa ho komparovať so súčasným stavom. Obdobne sa pokúša komparovať staršie právne úpravy s terajším platným právnym stavom, upravujúcim organizáciu štátneho okresného archívniectva. Keďže viaceré tvrdenia v tomto príspevku sú prinajmenšom diskutabilné, ak nie vzájomne protirečivé a nejasné, rozhodol som sa na danom malom priestore, aký poskytuje náš spolkový časopis, zaujať aspoň parciálne stanovisko.

Hneď v úvodnej časti autorka príspevku tvrdí, že vzorový organizačný poriadok na rozdiel od predchádzajúceho obdobia sa stal záväzným. Myslí tým

vzorový poriadok, podľa ktorého sa realizuje zákon č. 222/96 Zb. o organizačnom začlenení štátnych okresných archívov v systéme odvetvových orgánov okresných úradov. Pripomínam autorku, že vzorový poriadok je vzorom a nie záväzným dokumentom ako to vyplýva zo samotnej etimológie tohoto slova. Samotná pestrosť ich začlenenia do odborov organizačných, vnútorných, kultúrnych alebo vo väčšine prípadov do priamej právomoci prednostov je svedectvom, že sa využil modulitný spôsob, ktorý sice predpokladá snahu ujednocovať organizačnú schému, ale ju záväzne nepredpisuje. Opak toho by bol v zjavnom rozpore s existujúcimi rozdielnymi podmienkami jednotlivých okresov. Už len samotná veľkosť okresov a ich úradov je natoľko rozmanitá, že stanovovať jednotný model napr. pre 15-tisícový okres ako pre 50-tisícový, by bolo absurdné. Pravda, tým nechcem tvrdiť, že by sa nemala na prípad štátnych okresných

archívov uplatniť vo väčšej miere organizačná jednotnosť.

Nechcem ani polemizovať s autorkou o hodnote smerníc Povereníctva vnútra z 10. januára 1958, ktoré prezentuje ako vzor legislatívnej dokonalosti a prospešnosti. Tieto smernice vznikli v období, kedy personálne i materiálne vybavenie štátnych archívov bolo skutočne biedne. Smernice nevyjadrovali v právnej forme dosiahnutý optimálny stav archívov, ale programovo boli nadnesené ako všetky normy tohto obdobia (vidina dobudovanej socialistickej spoločnosti) Ak napríklad autorka chváli to, že podľa týchto smerníc bolo možné okresným a mestským archívom priznať postavenie vedecko-výskumných ústavov, bolo to iba prázdne slovné gesto. Ved' ani dobre nevieme čo autori smerníc pod vedecko-výskumnou činnosťou rozumeli. Nechcem poučovať! Iba pripomínam, že po 30-ročnom vývoji štátneho archívnictva ani Slovenský národný archív bezozvyšku nenapĺňuje cieľ byť súčasne vedeckým ústavom. Jednoducho nemáme dostatok pripravených archívárov pre vedeckú činnosť. Vedeckou činnosťou predsa nie je len reprodukovanie toho, čo je v archívnych materiáloch a ani to, že sa archív vyhlási za vedecký ústav. Vedecká činnosť predovšetkým predpokladá vysoko abstraktné myslenie vyúsťujúce do tvorby

vedeckých hypotéz a paradigiem. Preto by som odporúčal autorke väčšiu skromnosť a opatrnosť pri úvahách vytvárať z okresných archívov vedecké inštitúcie. V tejto súvislosti si môžeme položiť otázku: Kto podľa týchto náročných kritérií je a bol na archívnom úseku skutočným vedcom? Domnievam sa, že medzi takých môžeme na Slovensku počítať známe mená: Kušík, Kočíš, Kostický, Rákoš, Zemene, Chalupecký, Uličný, Beňko, Melníková, Šimončíč, Dubovský, Hanus a prepáčte, ak som niekoho vynechal, ale skutočne si už neviem rýchlo na ďalších spomenúť. Pripúšťam, že ešte zopár osamelých vedátorov môže pôsobiť v rôznych archívoch, ale na to, aby sme plošne zakladali z okresných archívov vedecké ústavy, mi pripadá megalomániou.

Žiaľ, autorka sa neprofesionálne púšťa aj do hodnotenia terajšej právnej úpravy archívnictva založenej zákonom číslo 149/1975 Zb. Z jej komparácie tejto normy s citovanou smernicou z roku 1958 vyplýva potreba prijatia novej právnej úpravy, ktorá by určovala aj povinnosti a podmienky zakladateľom archívov. Hoci som zástancom toho, že súčasný platný zákon o archívnictve treba nahradiť modernou právnou úpravou, nemyslím si, že by to malo znamenať vydať zákon, ktorý by obsahoval i požadované podrobné ustanovenia o veciach, o ktoré sa domáha

autorka. V novom zákone treba viac priestoru venovať azda kompetenciám archívov - ich riaditeľom, vymedzovaniu pojmu "správna činnosť archívov", otázke sprístupňovania archívnych dokumentov tam, kde neuplynula 30-ročná lehota ak ide o veci, ktoré neznamenajú únik informácií o osobách a o veciach z hľadiska štátnych záujmov. Ak by sme pripustili, že by zákon bol podrobný v otázkach, ktoré nastolila autorka, môžeme s vysokou mierou pravdepodobnosti predvídať, že tento zákon sa prežije skôr, než sa rutinne uplatní. Poznám zákony o archívnictve veľkých štátov, kde počet ustanovení nepresahuje ani 15 paragrafov. A už vôbec nechcem s autorkou polemizovať o vytváraní a postavení "verejných štátnych archívov a archívov samospráv atď." Hoci to autorka otvorene nepriznala, z jej kontextu vývodov trčí snaha odčleniť štátne okresné archívnictvo z pôsobnosti územných štátnych orgánov, teda od orgánov, ktoré sú v najväčšej miere producentami ich archívnych fondov. Kým k tomu nedôjde, autorka sa domáha zvýšiť riadiacu činnosť MV SR a tým eliminovať na najnižšiu úroveň vplyv horizontálnych štátnych orgánov. Hlásať takéto ciele v dobe narastania objektívnych tendencií decentralizovať právomoci z centrálnych riadiacich štruktúr spoločnosti je anachronizmom.

Napokon sa treba otvorene vysporiadať s hodnotením autorky o zlom materiálnom vybavení štátnych archívov na Slovensku. Nevidieť skutočnosť, že za ostatných 30-40 rokov došlo na naše skromné pomery k takému nebyvalému investovaniu prostriedkov do materiálnych podmienok činnosti štátnych archívov, môže len človek apriórne presiaknutý chimérou a neschopnosťou oceniť obrovskú vykonanú prácu a vynaložené prostriedky. Nebudem uvádzať čísla ani počet novovystavaných a rekonštruovaných objektov pre archívne potreby. Avšak všetkým tým, čo sa o dnešný stav materiálneho vybavenia archívov zaslúžili, patrí úcta a obdiv. Predovšetkým sú to pracovníci ministerstva vnútra staršieho obdobia i súčasnosti. Spomeniem aspoň niektorých: Chudého, Kartousa, Spiritzu, Šlahučku, Líšku, Bečicu, Lengyela a iných, ale aj zásluhu priamo okresných archívárov, ktorí pomáhali realizovať investičné zámery, zúčastňovali sa na brigádnických prácach, okrášľovali okolie archívnych objektov a pod. Dovolím si tvrdiť po skúsenostiach zo zahraničia, že niet v našom najbližšom zahraničnom okolí príkladu väčšej starostlivosti o materiálne podmienky archívov všetkých stupňov. Ak ešte dnes niet dostatok počítačov, či inej kancelárskej techniky, je iba otázkou krátkeho času, kedy sa tak pri

súčasnóm narastajúcom tempe stane. Nevieam, či autorka je vo svojom okresnom archíve s technikou tak skutočne biedne, ale ak má na mysli celé Slovensko, mala by pri svojich tvrdeniach vychádzať z inej faktografickej základne. Autorka je však vrcholne nespravodlivá voči územným štátnym orgánom. Nevidieť ich podiel na riešení materiálneho rozvoja archívov, bolo by to zhodením veľkej práce zo stola uznania. Vedť to boli územné orgány, ktoré v nejednom prípade sa zaslúžili, že sa našli vhodné priestory na rekonštrukciu, miestne zdroje na výstavbu a pod.

Záverom si kladím otázku, k čomu slúži príspevok autorky? Viem pochopiť zdravú nespokojnosť, ale nie utilitárnu a militantnú predstavu, ktorá burcuje k nátlaku a ktorá nevidí veci vo vzájomných súvislostiach zdrojov a potrieb všetkých úsekov spoločenského organizmu.

Prejavovať nespokojnosť, že okresné archívy nemajú reštaurátorské dielne a pracovníkov pre ich činnosť, autorka len odkryla neznalosť toho, čo takéto dielne vyžadujú a neznalosť toho, kde je kvantitíkačný prah ich nevyhnutnej potreby.

Autorka prezentuje aj situáciu v odmeňovaní okresných archívárov tak, že iní pracovníci štátnych úradov majú vraj vysoké platy a nízku kvalifikáciu. Teda, že sa archívárom krivdí. V tomto ohľade iba

pripomínam, že pre všetkých pracovníkov štátnej správy platí jednotná platová sústava. Pripúšťam, že v pohyblivej zložke odmeňovania môžu byť a iste sú rozdiely. Tu by som opäť pani autorke pripomenul potrebu skromnosti a schopnosti širšieho pohľadu. Práve preto, že som dlhé roky pracoval priamo v štátnej administratíve okresného, krajského i ústredného stupňa, ďalej vo vzdelávacom ústave pre štátnu správu i v archíve, môžem objektívne tvrdiť, že robiť trebárs na sociálnom úseku, stavebnom úseku, v regresnom konaní, pri príprave volieb, v priestupkovom konaní a inde, kde je pracovník každý deň vystavovaný konfrontáciami a stresom pri styku so stránkami, je mnohokrát zložitejšie, než na archívnom pracovisku. A už vôbec nesúhlasím s náznakom, že sú tam nekvalifikovaní pracovníci. Práve naopak, sú aj tam pracovníci s veľkými pracovnými a životnými skúsenosťami i keď s inou profesnou orientáciou. Pravda, nájdú sa pracovníci s nižšou kvalifikáciou a pracovné úseky nepretiažené, resp. pracovne poddimenzované, ale akékoľvek paušálne hodnotenie, ako to robí autorka, tu nemá miesta, je len lacným populizmom, snahou ktorého je zapáčiť sa profesnému okruhu pracovníkov, bez zreteľa na objektívnu realitu. Tým, že budeme verejne poukazovať vo veciach odmeňovania na iných pracovníkov v

štátnej správe, sotva si vydobyjeme lepšie postavenie a väčšie uznanie. Jedinou cestou je ukázať kvalitnú prácu tak na archívnom úseku ako aj v celej sfére

štátnej správy a na základe toho požadovať náležité spoločenské ocenenie postupne stierajúce rozdiely v porovnaní so súkromným sektorom.

JUDr. Dáriuš Rusnák

riaditeľ Slovenského národného archívu

Poznámky k príspevku Dr. Rusnáka

Úvodom mojho príspevku chcem uviesť, že ma teší, keď v záujme zlepšenia situácie v oblasti archívniectva sa vedie slušný dialóg. Samozrejme myslím na diskusiu archivárov, ktorí poznajú danú problematiku. Preto musím podotknúť, že príspevok Dr. Rusnáka, riaditeľa Slovenského národného archívu ma prinajmenšom prekvapil najmä preto, že nech mi odpustí, ale ho nepovažujem za odborníka problematiky štátnych okresných archívov. Samozrejme, každý môže mať vlastnú mienku na veci, ktorá však nemusí vždy vychádzať z objektívnych skutočností. O tom, že riaditeľ SNA nepozná štátne archívy hlbšie, svedčí aj skutočnosť, že ma považuje v úvode svojho príspevku za riaditeľku Štátneho okresného archívu v Galante, ktorý neexistuje už takmer dva roky - od reorganizácie štátnej správy v roku 1996. Samozrejme nie je podstatné

ako sa volá archív kde robím, ale zdá sa mi, že vo svojom príspevku pán riaditeľ skôr útočí na moju osobu, čo nie je namieste v takomto diskusnom príspevku.

K úvodu jeho príspevku chcem už len dodať, že je škoda, že nepočul môj príspevok na archívnych dňoch, kde odznel prvýkrát a kde bol určený najmä prítomným. Škoda, že pán riaditeľ pre iné pracovné povinnosti sa nezúčastnil len úvodných príspevkov I. archívnych dní, jeho pohľad na archívniectvo by možno bol komplexnejší. Môj príspevok mal názov Problémy organizačného začlenenia štátnych okresných archívov a ja som sa témy aj držala. Cieľom mojho príspevku bolo vyvolať diskusiu v záujme riešenia problémov, s ktorými štátne okresné archívy zápasia.

V druhom odseku príspevku Dr. Rusnák mi vysvetľuje, že vzorový poriadok je len vzorom. Nemôžem s ním

súhlasit', lebo všetky okresné úrady /samozrejme v rámci jednotlivých kategórií/, majú rovnakú organizačnú štruktúru, takže tento vzor bol pre ne záväzný.

V treťom odseku mi pán riaditeľ vyčíta, že za významné považujem smernice z roku 1958. Už v mojom príspevku som uviedla, že priznávam, že zostali ako mnohé iné len prázdnymi slovami, no napriek tejto skutočnosti ich význam vidím v tom, že dávali možnosť pre lepšie posúdenie práce archivárov. Umožnili totiž kvalifikovať túto prácu ako vedeckú. Prekvapuje ma názor riaditeľa SNA, ktorý činnosť archívov nepovažuje za vedeckú. O to viac, že práve Dr. Rákoš, teda odborník jeho archívu veľakrát zdôrazňoval, že archívnu prax a archívnu vedu nemožno rozdeliť. Je až urážajúce, ako pán riaditeľ Dr. Rusnák podceňuje okresných archivárov. Dovoľujem si tvrdiť, že popri spracovaní a sprístupnení archivných dokumentov, čo ja pri dobre prevedenej práci považujem za základ archivnej vedy, okresní archivári veľmi často robia práce, ktoré majú vedecký charakter. Myslím na príspevky, ktoré boli a sú publikované na stránkach Slovenkej archivistiky, či na regionálne publikácie, ktoré sa rodia na základe pramennej analýzy, na základe práce s archívnym materiálom, a nie sú žiadnymi kompilátmi.

Za vedeckú však považujem aj činnosť, pri ktorej archivár na základe poznatkov správy písomností u tvorcov registratúr, na základe porovnávania, analýzy radí súčasným tvorcom registratúr. Záverom len chcem podotknúť, že som nechcela plošne z archívov /zdôrazňujem, že nie len z okresných archívov - pre mňa sú všetky archívy rovnocenné, veď každý uchováva jedinečné, z hľadiska zberného územia nenahraditeľné dokumenty/ robiť vedecké ústavy, ale vydobýť na základe toho, že ich určitej práci sa prizná vedecký charakter, zlepšenie ich postavenia. Ešte raz chcem zdôrazniť, že nevidím rozdiel v práci archivára v národnom, oblastnom či okresnom archíve, rozdiely pripustím len v kvalite vykonanej práce, čo však nie je závislé od typu archívu, kde archivár pracuje, ale od osoby archivára.

K štvrtému odseku príspevku Dr. Rusnáka chcem len pripomenúť, že samozrejme rešpektujem jeho názor, že neodborne vysvetľujem zákon. Ja nie som právnik, ale archivár, ktorý na zákon pozerá z praktického hľadiska, a ako som už predtým uviedla, očakáva na základe toho, že archívy pracujú pre spoločnosť, že tá vytvorí taký zákon, ktorý zabezpečí čo najlepšie podmienky pre činnosť archívov. Nechcem, aby zákon do detailov riešil problémy, aj keď nie som právnik, viem, že to nie je vhodné, ale považujem

za nevyhnutné v záujme ochrany archívnych materiálov sprísniť podmienky pre zriaďovateľov archívov. Nesúhlasím s Dr. Rusnákom, že treba venovať v novom zákone viac pozornosti kompetenciám riaditeľov, považujem to za sprievodný jav systémového riešenia, ktorého sa dožadujem. K záveru odseku chcem len dodať, že ja otvorene vystupujem za oddelenie štátnych okresných archívov od štátnej správy, minimálne 90% archívárov tento môj názor pozná, nie raz som už s tým vystúpila - i keď viem, že je to otázka, ktorej riešenie nezáleží len na archívároch. Podotýkam len, že nie v každom prípade sú najväčšími producentami našich fondov orgány, od ktorých sa chceme oddeliť. Len ako príklad uvediem, keďže zrejme Dr. Rusnák nepozná presne štruktúru fondov v štátnych okresných archívoch, že náš archív je pričlenený k jednému okresnému úradu, písomnosti však preberá z troch okresných úradov a z vyše sto samosprávnych úradov, medzi nimi od 7 mestských úradov. S poslednou jeho vetou tiež nesúhlasím, pospájanie špecializovaných štátnych úradov do jednej organizácie, ktoré sa urobilo pri reorganizácii štátnej správy, nepovažujem za decentralizáciu. Takže nie je pravdou, že decentralizácia sa všade presadzuje. Navyše nepovažujem vytvorenie jednotnej štruktúry štátnych archívov za

centralizáciu. Centralizácia podľa slovníka cudzích slov je metóda riadenia smerujúca k vytvoreniu jedného ústredia, centra. Ja predsa nechcem vytvoriť takéto centrum, ono už tu predsa dávno je. Samozrejme chápem, že moja predstava o sieti štátnych archívov nesúhlasí so sústavou archívov, ktoré načrtnol Dr. Rusnák v Poprade na archívnych dňoch. Nesúhlasím s jeho názorom, podľa ktorého treba zrušiť Odbor archívnictva a spisovej služby MV SR. Pre mňa je záväzné Prehlásenie fóra archívárov z roku 1990, na ktoré už zrejme mnohí pozabudli. Ja nie. Navyše veľmi dobre si pamätám aj odchod Dr. Šimončiča zo ŠOKA v Trnave. Keďže si ho vysoko vážim, veľakrát som sa zamýšľala nad príčinami odchodu osobností akou je on zo siete okresných archívov. Chcem povedať Dr. Rusnákov, že ja počúvam bežných archívárov a dvadsať rokov posudzujem problematiku aj z vlastných skúseností.

K ďalšiemu odseku príspevku, kde sa Dr. Rusnák zaoberá materiálным vybavením štátnych okresných archívov vyjadrujem svoje počudovanie, ja som predsa neznevažovala zásluhy pracovníkov ministerstva, či okresných archívov ohľadne výstavby archívov, prínos týchto je skutočne veľký. Na inú kartu patrí, či všetky budovy spĺňajú prísne ISO normy ohľadne archívnych budov. Súhlasím s

Dr. Rusnákom, že treba vychádzať z faktografií, lepšie povedané z porovnania finančných limitov určených okresným archívom, z cenových hľadísk materiálov na nevyhnutnú činnosť. Určite nevie Dr. Rusnák o tom, že sú archívy, ktoré ani toľko nemôžu telefonovať pre nízky finančný limit, aby splnili nevyhnutné záležitosti pre predarchívnu činnosť. O mesačných limitoch vo výške 200, 300 Sk pán riaditeľ určite nevie. Nehovorím o bezpečnostných systémoch pre zabezpečenie budov, o nedostatku úložných kapacít. K počítačovému vybaveniu chcem len dodať, že nie počet strojov, ale kvalita strojov a vybavenie je dôležité. Asi pán riaditeľ nevie o tom, že mnohým okresným archívom chýbajú už niekoľko rokov prostriedky na nákup odbornej literatúry, čo zrejme ja vnímam v inej polohe, než pán riaditeľ, keďže odbornú literatúru považujem za jeden z predpokladov kvalitnej práce. Ak sú archívy dobre zabezpečené, ako je to možné, že nemôžu vydávať odborné publikácie z vlastných zdrojov? K otázke reštaurátorských dielni len v krátkosti: vidím, keďže takmer denne robím s archívnymi dokumentami, ako sa ničia, ako sa láme pod rukou spracovateľa papier z minulého storočia, vidím že dokumenty z päťdesiatych rokov nášho storočia sú už nečitateľné, vidím že nemáme šancu

zachrániť pri súčasných podmienkach to, čo nám zákon stanovuje, a preto sa ozývam, pán riaditeľ, nie z „lacného populizmu, militantizmu, utilitarizmu“, ako ma obviňujete. Ja na rozdiel od Vás som archívár, ktorý dvadsať rokov pracuje v praxi a snažím sa urobiť niečo pre odbor, ktorý mi prirástol k srdcu. Považujem to za moju povinnosť, aby som upozornila na nedostatky, ktoré najviac poznám - najmä keď som mala možnosť porovnať naše pomery so zahraničnými pomermi. Vo Francúzsku približne na každých 8 -10 km materiálu pripadá jedna reštaurátorská dielňa, a ich dokumenty navyše sú od začiatku uložené v lepších podmienkach než naše, takže ich fyzický stav je lepší ako dokumentov u nás.

K odmeňovaniu len krátko poznámku, keďže nerada by som si privlastnila Fórum, súčasný stav v štátnej správe je zrejme iný, než keď Dr. Rusnák pracoval v štátnej administratíve ústredného stupňa, ako to sám uvádza. Osobne si myslím, že archívár, ktorý často musí pracovať s trojjazyčným materiálom, musí ovládať široký záber spoločenskej činnosti, aby zodpovedne posúdil, čo bude zaujímavé pre naše kultúrne dedičstvo, a popri tom, takisto príde do styku so stránkami, ktoré nie sú o nič kultivovanejšie ako tie, ktoré chodia na prevažnú väčšinu odborov štátnej správy, a

je takisto vystavený stresom, koná minimálne takú hodnotnú prácu ako bežný štátny úradník. Mrzí ma len jedno, že tieto riadky musím adresovať riaditeľovi Slovenského národného archívu, riaditeľovi ústavu, ktorému by malo najviac záležať na docenení práce

všetkých archívárov. Zdá sa mi, že hodnotí prácu archívárov ako menej dôležitú, ako je práca štátnych úradníkov. Jeho hodnotenie práce archívára je prinajmenšom diskutabilné a pre mňa smutné.

Veronika Nováková

Zo zasadnutia výboru SSA

Na posledných troch stretnutiach v roku 1997 /22.9., 15.10. a 20.11./ sa členovia výboru zaoberali prípravou konferencie v Poprade, jej priebehom, hodnotením a zvažovali ako často je vhodné usporadúvať podobnú rozsiahlu odbornú akciu ako boli „Prvé archívne dni v Slovenskej republike“. Názory členov na tento posledný bod sa rozchádzali - tí, ktorí boli za väčšiu prestávku než jeden rok argumentovali náročnosťou prípravnej fázy najmä z hľadiska výberu témy, oslovenia sponzorov a finančného zabezpečenia celého podujatia - boli za každoročné stretnutie sa archívárov na Slovensku za účelom riešenia odborných otázok, ale na akciách menšieho rozsahu. Záverom tejto diskusie bolo rozhodnutie o príprave

d'alších „Archívnych dní“ v roku 1998 v Šali.

Na zasadnutí 20.11.1997 v ŠOKA v Šali hodnotili členovia výboru priebeh konferencie „Stav a perspektívy archívnictva na Slovensku“, ktorá bola kľúčovým podujatím „Prvých archívnych dní v SR“ veľmi priaznivo, na čom mali najväčšiu zásluhu organizátorky zo ŠOKA v Poprade na čele s riaditeľkou p. Malovcovou a p. Kollárovou, ktoré zvládli prípravu a priebeh prvého odborného podujatia archívárov tohto druhu za prispenia predsedníčky a ďalších členov výboru vynikajúco. Ďalšou témou tohto zasadnutia bola výmenná stáž archívárov z Veľkej Británie a Slovenska, ktorú po stránke odbornej pripravil J.Hanus, po

stránke organizačnej - bolo treba založiť devízový účet a potom s ním manipulovať. V. Nováková, B. Slezáková a A. Buzinkayová. O podrobnostiach budeme informovať na stránkach Fóra archivárov.

Hlavnou témou zasadnutia výboru SSA 23.2.1998 boli „Archívne dni“ v roku 1998 - téma, organizačná stránka /ubytovanie, stravovanie, termíny prednášok a pod./ a finančné zabezpečenie. Z hľadiska témy predbežne preskúmame možnosti prípravy prednášok, referátov a koreferátov z oblastí archívnej legislatívy v súvislosti s dodržiavaním a rešpektovaním ustanovení zákona o archívnictve a registratúrnych zásad vyplývajúcich zo zákona o štátnej správe a samospráve. Ďalšie príspevky by sa mohli v rámci predarchívnej starostlivosti venovať napr. zriaďovateľským povinnostiam a právomociam, v rámci využívania archívneho materiálu, jeho zabezpečenie pri predkladaní v študovniach a pod. Celkovo by nasledujúca konferencia mohla zmapovať požiadavky a potreby archívov a možnosti legislatívy, resp. ich možnú legislatívnu úpravu.

O výmenných pobytoch archivárov Veľkej Británie a Slovenskej republiky informoval J. Hanus. Podrobnejšiu správu podáme v nasledujúcich číslach Fóra archivárov.

Spoločnosť slovenských archivárov dostala pozvánky na tri medzinárodné podujatia: - na európsku archívnu konferenciu do Bernu /Švajčiarsko/, ktorá sa bude konať v máji 1998 spolu s výročným podujatím Spolku švajčiarskych archivárov a archivárov;

- na zasadnutie komisie ochrany archívnych dokumentov MRA do Pekingu /ČĽR/ na august 1998;

- na seminár „Record management and administrations“ do Chorvátska na október 1998. O uvedených podujatiach budeme tiež podrobnejšie informovať.

Čo sa týka účasti členov na zasadnutiach výboru SSA, väčšina /až na dvoch, ktorí prídu málokedy/ býva prítomná na každom z nich, ospravedlňujú sa len v ojedinelých prípadoch.

Ďalšie zasadnutie výboru SSA bude 28.4.1998 v Archíve mesta Bratislavy.

Anna Buzinkayová

Z DOMOVA

Prvý ročník dejepisnej olympiády

pre žiakov 5. - 9. ročníka základných škôl a 1. ročníka osemročných gymnázií z okresu Levoča sa konal dňa 31. marca 1998.

Zorganizoval ju Klub učiteľov dejepisu pri Okresnom úrade - Odbor školstva v Levoči a Centrum voľného času Olymp v Levoči. Súťaž mala dve časti. V prvej časti vybratí úspešní žiaci v predmete dejepis z jednotlivých škôl, vypracovali prácu v rozsahu 2-5 strán, so zameraním na historické pamiatky svojho mesta, obce a blízkeho okolia. Všetkých 52 súťažných prác bolo zaujímavovo napísaných, s láskou a hrdosťou na svoje rodisko.

V druhej časti olympiády bolo potrebné vypracovať vedomostný kíz, obhájiť prácu a zahrať sa na turistického sprievodcu po svojom okrese. 28 žiakov úlohy zládlu. Všetci prejavili dobrú úroveň vedomostí z histórie svojho regiónu. Ocenení knihami a diplomami boli prí traja z kategórie 5. - 6. ročníkov a z kategórie 7. a vyšších ročníkov. Knihy venoval

primátor mesta Levoče. Najväčšiu zásluhu na celej súťaži mala vedúca Klubu učiteľov dejepisu PaedDr. Alžbeta Richnavská, učiteľka z Levoče. Žiaci aj učitelia mali v tento deň možnosť pozrieť si ukážky historických dokumentov zo Štátneho oblastného archívu z Levoče a dozvedieť sa, aké písomnosti sa v archíve nachádzajú k štúdiu regionálnych dejín. Tiež sa teoreticky oboznámili s novou náučno-turistickou trasou po Gemeri a Spiši: **Gotická cesta.**

Celé podujatie zaiste všetkých prítomných obohatilo o ďalšie vedomosti z histórie Spiša a prehĺbilo v nich národné cítenie.

Prvá dejepisná olympiáda bola už druhou tohtoročnou úspešnou akciou učiteľov dejepisu v okrese Levoča. Spolu s učiteľmi výtvarnej výchovy pripravovali žiakov na výstavu Rodinné erby. Vernisáž sa uskutočnila 26. februára, v priestoroch Múzea špeciálneho školstva v Levoči. Na výstave bolo 100 prác žiakov druhého

stupňa základných škôl a žiakov Základnej školy internátnej pre nevidiacich v Levoči. Výtvarná úroveň a techniky vyhotovenia erbov boli rôzne. Žiaci zaujímavo zobrazovali tradície, povolania a vzťah ku svojej rodine, priezvisku, rodisku a ku svojim predkom.

Tejto výstave predchádzali početné školské exkurzie do Štátneho oblastného

archívu v Levoči, do Turzovho domu, kde je výstavka obecných erbov z regiónu Spiša.

Dejepisári z Levoče by boli radi, keby sa výstava Rodinné erby v tvorbe žiakov už v budúcom školskom roku rozšírila na celoslovenskú úroveň.

Mgr. Agnesa Žižáková

OSOBNOSTI

Spomienka na Petra Ratkoša

Dr. Peter Ratkoš, popredný pracovník Historického ústavu Slovenskej akadémie vied, nás na Slovenskej archívnej správe /SAS/ často navštevoval, aj mimo zasadania Slovenskej vedeckej archívnej rady. Dával nám typy, kde je ešte archívny materiál, ktorý sme neobjavili a nesústredili. Kto ho poznal vie, že v slovách bol nevyberavý, požadovačný a k nám aj dosť náročný, najmä v súvislosti s reštitúciou archívneho materiálu z Maďarska. Situáciu v maďarských archívoch poznal a dráždilo ho, ak tam našiel fond čisto slovenskej proveniencie.

Podľa jeho naliehania mali sme ihneď konať a materiál požadovať. Archívy poznal a mal o nich rozsiahly rozhľad a v histórii široký záber. Niekedy v tej jeho náročnosti bol až neprijemný. Ospravedlňovalo ho, že mal záujem, aby historické pramene boli tam, kde svojim pôvodom a obsahom patria. V tomto jeho snažení bolo ho treba obdivovať a aj podporovať.

Mal som s ním príhodu, ktorá stojí za opisanie, pretože predstavuje Petra Ratkoša takého, aký vo svojom jadre v skutočnosti

bol. Ľudského, priateľského, národovca a vlastenca.

Záhradu som mal v štvrti Bôrik, kde o dve ulice vzdušnou čiarou, okolo 500m ďalej mal P.Ratkoš novopostavený rodinný dom. V záhrade som trávil všetok svoj voľný čas. Jedenkrát v nedeľu, keď som sa trápil so všelijakým odpadom, zrazu som videl Petra Ratkoša. Zadychčaného a prepoteného, lebo mi doviezol fúrik, ktorých mu stavbári po dokončení stavby zanechali niekoľko. Jeden z nich mi teda podaroval. Viete si predstaviť mohutného chlapa, vo svojom okolí váženého občana, známeho historika oblečeného v tepláčkoch, ako sa trepe cez dve ulice so stavbársky znečisteným fúrikom? Ocenil som tento dar, aj ako prejav priateľstva. Opäť sme debatovali o historických prameňoch /s ním sa len o tom dalo debatovať/ a dohodli sme sa, že na budúcu nedeľu pôjdeme spolu sa pozrieť na začínajúcu stavbu Slovenského národného archívu /SNA/.

Nasledujúcu nedeľu dopoludnia som prišiel Petra /s ktorým sme si potykali/ do Ratkošovcov vyzdvihnúť. Manželka a dcéra ma milo privítali a aj slovensky pohostili /pravdaže slivovicou/. A šli sme s Petrom na stavbu. Vtedy ešte prístupová ulica bola len vo výstavbe, šlo sa po všelijakých výmoloch, lebo sme si cestu po zanedbaných záhradách /mimo chodníka i Petrovej/ skracovali. Vtedy som si všimol,

že P.Ratkoš mi akosi nestačí, nevládze. Nekríval, ale nejako zvláštne napádal na ľavú nohu.

Došli sme na stavbu, ešte bola neohradená, a zo stavby v skutočnosti bola len vyhlbená obrovská jama, skôr kameňolom. Po pravej strane prístupovej cesty stála rozmerná tabuľa s textom: „Výstavba SNA“. Označenie stavby bolo uvedené v tejto skratke. Vtedy som poznal, aký je akosi iný. Dojatý, hlbokým hrdelným hlasom, plačlivo mi povedal: „Aké je to symbolické, skutočne ide o sen mnohých generácií archivárov a dočkali sa naplnenia svojho sna“. Ešte dodal, že túto tabuľu by bolo potrebné vyfotografovať, pretože sama o sebe je tiež historickým dokumentom, ešte aj s tou skratkou.

Vrátili sme sa k nim do domu. Poukazoval mi dom, záhradu, svoju vkusne a účelne zariadenú pracovňu, pochválil sa na čom pracuje /videl som, že má veľa tém rozpracovaných/ a aké má ešte plány.

Žiaľ dom si neužil, pracovňu nevyužil a plány nenaplnil, pretože o nejaký čas podľahol zákernej chorobe, ešte mladý, keď úplne nenaplnil svoje poslanie. Slovenskej historickej vede chýba dodnes.

Som rád, že som ho poznal aj z tej druhej stránky. Človečensky citlivého, mákkeho človeka, ktorý túto stránku svojej povahy obyčajne neodhaľoval.

Jozef Chreňo

Č l á n o k

Pôvodne som chcel napísať článok do archivárskeho časopisu.

To bolo tak. Asi pred tromi rokmi som čítal v časopise úvahu od talianskeho spisovateľa, historika - medievalistu a literárneho vedca Umberta Eca o dokumentoch, ich falšovaní a všetkom čo s tým súvisí, v stredoveku a dnes.

Tá téma ma doslova zdrapla, lebo tiež som vtedy nad podobnými vecami uvažoval. Lenže ak ma pamäť neklame, autor dospel v závere k názoru, že dnes sa už dokumenty toľko nefalšujú, a ak, tak celkom inak ako v minulosti.

Odvtedy na to myslím. Nie že by som mal odvahu s takým veľkým človekom ako je Eco polemizovať, chcem len pozdvihnúť svoj hlas, ba čo i len celkom tichý hlások a povedať, že falšovanie dokumentov /t.j. aj informácií a faktov/ vôbec, bolo zlé a neslušné, nemorálne a neetické tak v temnom stredoveku ako je to aj dnes a v súčasnosti sa falšuje tak ako v minulosti, ak nie oveľa viac a človeku alebo skupine ľudí taký sfalšovaný dokument alebo sfalšovaný fakt, či správa dokáže narobiť veľmi zle, ublížiť, či dokonca siahnuť na jeho integritu.

Odvtedy čo som čítal ten článok pretieklo veľa vody v Dunaji, mnoho vecí zmenilo svoju tvár, množstvo sa pomenilo - niektoré mne po vôli a niektoré proti nej. Nepomôžem si. Môžem akurát plakať nad rozliatym mliekom /alebo atramentom/.

Od istého času som prosil matku, s ktorou som posledných desať rokov žil v jednej domácnosti, aby mi na kus papiera napísala svojou rukou a svojimi slovami niekoľko poznámok o významných ľuďoch - nickdajších návštevníkoch nášho bytu, o ktorých mi kedysi hovorila, lebo keď budem o nich rozprávať sám mi málokto uverí.

Slabo si ich pamätám aj z rozprávania nebohého otca. Boli to také výrazné postavy našich novodobých dejín, ako Dr. Gustáv Husák /krátko po prepustení z väzenia/, JUDr. Anton Rašľa /žalobca v procese s Dr. J.Tisonom/, mnohí významní psychológovia a iní.

Matka mi odolávala, bránila sa, že ona písať nevie - ved' ani nevie, čo by tam napísala a že, a že ... Prosil som, nalichal, že taký papier napísaný jej rukou by mi bol veľmi vzácny a mal by som ho ako drahú pamiatku ...

Snažil som sa ju dokonca podplatiť dávkami dobrotami. Nič ... Už mi to nikdy nenapíše. Pred niekoľkými týždňami navždy umlkol jej hlas. Jej rozprávanie o ľuďoch, ktorí vstúpili do nášho bytu zostane len v mojich ušiach, kým aj odtiaľ postupne nevyprchá. Málokto mi uverí.

A nie je pre mňa veľmi dôležité, že niektorým z tých významných postáv súčasníci prisudzujú rozporuplné role v našich nedávných dejinách.

Možno som mohlo ukázať ich tvár v trochu inom svetle - v súkromí bytu.

Hrou náhody, či osudu mení sa moja súčasná situácia na veľmi zlú a ťažiu. Rôzne zmätené a falošné informácie doliehajú na mňa z viacerých strán a siahajú na moju integritu. Prácu nestíham - ústredná spisovňa je v dezolátnom stave. O ten byt možno prídem.

Asi konečne napíšem ten článok o Umbertovi Ecovi.

- jur -

Naši jubilanti

K životnému jubileu srdečne gratulujeme a prajeme veľa zdravia, šťastia, osobných a pracovných úspechov našim kolegom:

Viera M a j b o v á
prof. Richard M a r s i n a

ŠOKA P.Bystrica

Vážení kolegovia,

oznamujeme Vám, že v **dňoch 13.,14. a 15. októbra** sa bude konať
ústredná akcia **II. archívnych dní** - konferencia na tému „Archívna
prax a legislatíva“ v Dunajskej Strede.

Prosíme záujemcov o nahlásenie **koreferátov** do 15. júna.

Predbežné prihlášky budeme expedovať s číslom Fóra archívárov za
mesiac máj.

Vydáva Spoločnosť slovenských archívárov 10 x ročne

Redakčná rada: V. Nováková, L. Vrteľ, J. Hanus, Z. Kollárová, I.Graus,
V. Hrtánková, V. Morišová

Technická úprava: ŠOKA v Šali, J. Benciová

Náklad: 350 ks

Povolilo : MK SR 1472/96